

Bez názvu

Ve své diplomové práci jsem se snažila zachytit vývoj zákona o státní sociální podpoře, který byl vytvořen v polovině 90. let jako jeden z nástrojů k uskutečňování nové sociální politiky státu. Vycházela jsem z odborné literatury, ale využila jsem i konzultaci s pracovníky, kteří zákon o státní sociální podpoře realizují. Tato oblast zaznamenala velké změny, do dnešní doby došlo k více jak čtyřiceti novelizacím. V závěru se však pokusím shrnout pouze aktuální změny účinné od 1. 1. 2008. Uvedu také některé příklady z praxe, pokusím se zachytit postřehy, které jsem získala od pracovníků orgánu státní podpory v Kroměříži. Tímto bych jim chtěla také poděkovat za spolupráci, odborné rady a také vlastní poznatky a zkušenosti z praxe. Nejprve bych shrнула rodičovský příspěvek. Tato dávka doznala nejzásadnějších změn, rodič může dávku čerpat v tzv. vícerychlostní struktuře a tomu odpovídajících třech výměrách stanovených v pevných částkách. Tato struktura by měla umožňovat větší svobodu volby rodičů vybrat takový model péče o děti, který nejlépe vyhovuje jejich potřebám. Měla by vytvářet podmínky pro pružnější skloubení pracovní dráhy s výchovou malých dětí. Rodičovský příspěvek odpovídá moderním mezinárodním trendům péče o děti. Přesto zde nacházím drobné nedostatky. Otázkou ovšem zůstává, je vhodné, aby rodič na rodičovské dovolené měl možnost neomezené výdělečné činnosti? Neměl by právě rodičovský příspěvek nahrazovat příjem z výdělečné činnosti a umožňovat matkám celodenní péči o dítě? Příkladá mi, že model rodičovského příspěvku nahrává starším matkám, které měly již určité profesní postavení, vysoký příjem z výdělečné činnosti, tím pádem mají i vysoký příjem z peněžitě pomoci v mateřství a v důsledku toho si mohou zvolit i nejvyšší výměru rodičovského příspěvku. Výměra rodičovského příspěvku se totiž odvíjí od výše peněžitě pomoci v mateřství, která zase závisí na příjmu z výdělečné činnosti. V praxi takové matky se co nejdříve vrátí do zaměstnání, přitom pobírají nejvyšší výměru rodičovského příspěvku, což je 11.400,- Kč měsíčně a o dítě se jim stará třeba babička. Co se týče výdělečné činnosti rodiče, od samého počátku zákona o státní sociální podpoře byly povoleny drobné výjimky ze zásady osobní celodenní péče, až od 1. 1. 2004 se přestala výdělečná činnost rodiče omezovat a nejsem si jistá, zda je to správné. V nevýhodě jsou mladší ženy, které se staly matkami hned po ukončení studia, nemají žádnou praxi ve své profesi, nemají nárok na peněžitou pomoc v mateřství, protože nesplnily podmínku 270 odpracovaných dnů v posledních dvou letech. Taková matka nikdy nemůže splnit podmínku nároku na rodičovský příspěvek ve zvýšené výměře, neboť

tato podmínka se odvíjí od výše peněžitě pomoci v mateřství. Pro takové matky je také problém zkombinovat péči o dítě s výdělečnou činností. Zatím nikde nepracovaly, tak je těžké si vůbec nějaký přivýdělek sehnat, často mají mladé rodiče, kteří sami pracují, takže nejsou schopni jim dítě v pracovní dny hlídat. Tento systém se z pohledu laika jeví jako nespravedlivý, vzhledem k tomu, že výše dávky se odvíjí od výše příjmu matky.

Bez názvu

Takto

jsou zvýhodňovány matky s vysokými příjmy a péče o dítě je podvědomě více hodnocena u bohatých oproti chudým. Může se stát, že o rodičovský příspěvek zažádá otec dítěte (což

je ze zákona možné) z důvodu, že má vyšší příjmy z výdělečné činnosti než matka. Pokud

muž tedy splní podmínky pro přiznání peněžité pomoci a denní výše této dávky činí

alespoň 380,- Kč má nárok na rodičovský příspěvek ve zvýšené výměře. Žena v tomto

případě má nižší příjem z výdělečné činnosti než muž a tudíž by nesplnila podmínku pro

nárok na rodičovský příspěvek ve zvýšené výměře. Volba je pak už neměnná. O měsíc

později zažádá o rodičovskou dovolenou matka dítěte a otec se vrátí zpět do zaměstnání.

Rodičovský příspěvek ve zvýšené výměře jim zůstává. Systém rodičovského příspěvku by

měl být ovšem výhodnější v rodinách s jedním ekonomicky aktivním rodičem, resp. neaktivním samoživitelem. Měl by zvýšit životní úroveň matek samoživitelkám, které

jsou převažujícími zástupci neúplných rodin a které nepracují z důvodu péče o malé děti

formou rodičovské dovolené.

Od 1. 1. 2008 došlo k omezení výplaty přídavek na dítě. Do 31. 12. 2007 byla tato

dávka odstupňována ve třech výších. Nyní mají nárok na přídavek na dítě rodiny s příjmem

do 2,4 násobku životního minima a přídavek na dítě je nyní poskytován ve třech výších

podle věku dítěte. Koeficient se dost snížil a tím pádem i okruh příjemců.

Přídavků na dítě

je vypláceno tedy o dost méně. Toto omezení má být ovšem vyváжено daňovými slevami,

kteří kompenzují snižování dávek. Dá se tedy říct, že tento systém zvýhodňuje rodiny, kde

alespoň jeden z rodičů pracuje. Myslím si, že tato změna je správná, neboť by měla

směřovat k tomu, aby systém nebyl demotivující ve vztahu k výdělečné činnosti. Další podstatnou změnou prošla i dávka porodné. Do 31. 12. 2007 byla výše

porodného odvozena od částky životního minima dítěte, a to formou násobku závisejícího na tom, zda

šlo o porod jednoho dítěte nebo o porod vícedětný. Tato zásada v sobě odrážela skutečnost,

že vícedětný porod zatíží finančně rodinu ve větší míře, než by to odpovídalo pouhému

součtu částek stanovených pro jedno dítě. Také se bral v úvahu fakt, že takové děti jsou

zpravidla nedonošené a jsou zde četnější zdravotní problémy těchto dětí. Do 31. 12. 2007

vždy koeficient pro výpočet porodného při narození dvou a více dětí byl vyšší než

koeficient pro výpočet dávky při narození jednoho dítěte. Od 1. 1. 2008 je porodné

stanoveno pevnou částkou v jednotné výši 13.000,- Kč na každé narozené dítě. Při vícedětných porodech dávka odpovídá pouhému součtu částek určených pro jedno

dítě.

Nyní se tedy vícedětné porody již nezohledňují, přesto si myslím, že by se zohledňovat

měly.

U dávky pohřebné došlo od 1. 1. 2008 k zásadnímu zúžení okruhu osob, které mají nárok na pohřebné. Nárok mají pouze osoby, které vypraví pohřeb nezaopatřenému

dítěti a dále osoby, které vypraví pohřeb osobě – rodiči nezaopatřeného dítěte. Dávka

činí

Bez názvu

5.000,- Kč. Před 1. 1. 2008 se pohřebné vyplácelo plošně. Nárok měla každá osoba, která vypravila pohřeb osobě, která měla ke dni smrti trvalý pobyt v ČR nebo byl-li pohřeb v ČR vypraven. Opět tedy došlo k tomu, že v tomto roce se vyplácí této dávky mnohem méně než v minulém roce.

Co se týče dávek pěstounské péče, zde od 1. 1. 2008 k příliš velkým změnám nedošlo. Změnil se jen příspěvek při převzetí dítěte. Od 1. 1. 2008 je tato dávka stanovena pevnými částkami podle věku dítěte. Rozdíl v částkách, které se vyplácí nyní a v minulém roce je minimální. Zde nedošlo ke snížení dávek ani ke snížení okruhu příjemců jako u jiných dávek státní sociální podpory. Pěstounská péče je formou náhradní rodinné výchovy, tyto dávky jsou vypláceny úzkému okruhu osob, ale jsou velmi významné s ohledem na účel, pro který jsou určeny. Myslím si, že pěstounská péče je velmi záslužná činnost, proto ji stát musí i nadále finančně podporovat. V posledních letech stát také začal zvyšovat odměnu pěstouna, pokud pečuje o děti zdravotně postižené nebo pečuje současně o více dětí. Stát tak zajišťuje, aby i zdravotně postižené děti se dostaly z ústavů do náhradních rodin. Myslím si, že v tomto případě by nemělo docházet ke snižování výše těchto dávek, stát musí dostatečně finančně pěstouny zabezpečit, aby docházelo k tomu, že děti z ústavní péče se budou v hojném počtu přesouvat do náhradních rodin, které jim zajistí snad lepší dětství než by měly v dětských domovech a jiných zařízeních ústavní péče.

Na závěr jen velmi stručně uvedu, jaký je podíl dávek státní sociální podpory v rodinném rozpočtu, to že na tento podíl má význam zejména počet dětí a také složení rodiny, zda jde o rodinu úplnou či naopak neúplnou. Vycházela jsem z údajů, které jsem získala z časopisu Fórum sociální politiky. Sociální příjmy zaujímají v rodinném rozpočtu určitý podíl měnící se v závislosti na typu a složení rodiny. Zjistila jsem, že v domácnostech zaměstanců s dětmi tvoří sociální příjmy dlouhodobě přibližně desetinu celkových čistých příjmů, v domácnostech s dětmi s minimálními příjmy až dvě pětiny příjmů. Pro samoživitele jsou sociální příjmy daleko významnějším zdrojem finančních prostředků, než je tomu v úplných rodinách, a to i v případě nižšího počtu dětí. Váha jednotlivých položek sociálních příjmů se výrazně proměňuje ve vazbě na počet dětí v rodině. Tento podíl na příjmech s počtem dětí rychle stoupá. V tří- a vícedětných neúplných rodinách zabírají dávky státní sociální podpory téměř 60% jejich celkových čistých příjmů, kdežto v úplných jen asi 15%. Rovněž význam konkrétních dávek státní sociální podpory se v rodinách různí. Přídavky na děti se vyplácejí na každé dítě, proto zůstává s rostoucím počtem dětí v rodině jejich podíl ve struktuře dávek státní sociální podpory vysoký, přičemž k nejvyššímu nárůstu dochází ve dvoudětné rodině oproti rodině s 1 dítětem. Rostoucí tendenci vykazuje také sociální příspěvek, který podobně jako přírůstek na dítě pozitivně zohledňuje počet dětí v

Bez názvu

rodině.

Samoživitelé navíc pobírají vyšší částku pramenící ze zvýhodněného výpočtu jeho výše.

Pro ně je pak mnohem významnější dávkou než pro úplné rodiny. Jinak je tomu u rodičovského příspěvku, který se poskytuje pouze na jedno dítě a do jeho určitého věku.

Jeho váha ve struktuře dávek státní sociální podpory tak s vyšším počtem dětí klesá, příp. se

příliš nemění, nicméně je stále nezanedbatelná. Samozřejmě na podíl dávek v rodinném

rozpočtu mají vliv i jiné faktory